

Social Sharing

สร้างสรรค์สังคม

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Varakorn@dpu.ac.th

ในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญที่ก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นโอกาสสำหรับผู้ขายที่จะผลิตออกขาย นอกจากนี้ภาครัฐก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่เข้ามาแทรกแซงเพื่อให้เกิดการผลิตทั้งจากสมาชิกและจากภาครัฐเอง ดังนั้น ตลาดและภาครัฐจึงเป็นสอง mode of production ที่รู้จักกันมานาน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีอีก mode of production ที่กำลังเกิดขึ้นนั่นก็คือ "Social Sharing" หรือการร่วมกันใช้ของสังคม

ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า "open source" ได้เกิดขึ้นในหมู่นักใช้อินเทอร์เน็ต กล่าวคือผู้คนหลากหลายชาติภาษาร่วมกันเขียนโปรแกรมซอฟต์แวร์โดยแต่ละคนใช้ความสามารถร่วมกันสร้างสรรค์ เมื่อสำเร็จแล้วทุกคนในโลกจะมีโอกาสใช้ร่วมกันโดยไม่ต้องจ่ายเงิน (ถึงแม้จะไม่ได้ร่วมเขียนก็ตาม) ไม่มีคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ มีการจดสิทธิบัตรเพื่อประกันการใช้ร่วมกันโดยไม่มีการจ่ายเงิน

สองลักษณะที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์นี้ก็คือ (ก) การใช้ร่วมกัน (sharing) ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นและ (ข) ผลผลิตที่เกิดจากทักษะและเวลาของคนที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันปรากฏการณ์ open source อีกอันหนึ่งที่น่าสนใจคือ การร่วมกันสร้าง (ร่วมกันใช้โดยไม่ต้องจ่ายเงิน) encyclopedia โดยมีकर्การแก้ไขเพิ่มเติมไปเรื่อยๆ โดยผู้รู้ทั้งหลายในโลก (ดู wikipedia.com)

ในอนาคตเชื่อได้ว่าจะมีการร่วมกันเช่นนี้ในอีกหลายโครงการอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นร่วมกันแต่งเพลง เขียนบทความ บันทึกประวัติศาสตร์ เขียนบทสรรเสริญบุคคล ฯลฯ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้นักเศรษฐศาสตร์ เมื่อ 20-30 ปีก่อน คงยากที่จะเข้าใจว่าเหตุใดบุคคลที่ต่างก็มีผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง จึงยอมร่วมกันใช้ทรัพยากรที่แต่ละคนมีอย่างจำกัด และเป็นสมบัติส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรเวลา ค่าใช้อินเทอร์เน็ต เงินทองที่ต้องเสียไปเพื่อซื้อหนังสือมาศึกษาและร่วมโครงการ ฯลฯ อย่างไม่มีขีดจำกัด

คำตอบปัจจุบันคือ Co-Operation หรือการร่วมมือ นักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่เชื่อว่าการร่วมมือกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งซ้ำแล้วซ้ำเล่าจะก่อให้เกิดการได้ประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน ตลอดจนสร้างความไว้วางใจซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในที่สุด

ได้มีการศึกษาในเรื่อง open source และพบว่า การที่แต่ละคนยอมเสียสละผลงานเขียนโปรแกรมซึ่งเป็นสมบัติทางปัญญาของตนนั้นก็เพราะทำให้เกิดผลประโยชน์ทางอ้อม อันได้แก่การยอมรับในวงการโปรแกรมเมอร์ด้วยกัน ได้ประสบการณ์ ได้หน้าได้ตา ได้บารมี และอาจได้งานดีๆ อีกด้วย เนื่องจากคนเหล่านี้ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในอุตสาหกรรม IT อยู่แล้ว และชื่อของผู้มีส่วนร่วมเขียนโปรแกรมก็จะเปิดเผยให้รู้กัน

ลักษณะเด่นบางประการของการร่วมกันใช้ข้อมูลก็คือ

(ก) มีลักษณะที่ไม่เป็นปรปักษ์ในการบริโภค (non-rival) กล่าวคือคนหนึ่งใช้ข้อมูลไม่ได้ทำให้มันแห้งขาดหายไป การใช้ของคนหนึ่งไม่มีผลกระทบต่อการใช้ของคนอื่น (ตรงข้ามกับไอศกรีมซึ่งเป็นปรปักษ์ในการบริโภค เพราะหากใครกัดไปครึ่งก็เหลืออีกครึ่งให้บริโภค) ดังนั้น การยินดีร่วมกันใช้ข้อมูลจึงเกิดขึ้นได้ง่าย

(ข) เกิด network effects ยังมีคนใช้มาก ยิ่งมีประโยชน์มากขึ้นสำหรับผู้ใช้แต่ละคน ดังนั้น การสร้างโปรแกรมหรือฐานข้อมูลแต่แรกจึงเป็นสิ่งสำคัญ สิ่งนี้ดึงดูดให้ผู้คนมาร่วมกันสร้างผลงานในเบื้องต้น

(ค) การมีอินเทอร์เน็ตทำให้ง่ายต่อการร่วมกันใช้ต้นทุนของการกระจายข้อมูลและต้นทุนของการประสานงานต่ำมาก

อีกทั้งการร่วมกันสร้างผลงานก็เป็นไปตามความสะดวกของทุกฝ่าย

คถามที่เกิดขึ้นก็คือการผลิตในลักษณะ sharing เช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับสิ่งอื่นๆ หรือไม่ หรือจะเป็นไปได้เฉพาะเรื่องสารสนเทศ? Yochai Benkler แห่ง Yale Law School ผู้สนับสนุน ไอเดีย Sharing คนสำคัญได้พยายามให้คำตอบในบทความของเขาในปี 2004 (Yale Law Journal)

Benkler บอกว่า เทคโนโลยีที่กำลังก้าวหน้าขึ้นทุกวัน สามารถทำให้บางสิ่งที่เคยเป็น ปรปักษ์ในการบริโภคแต่ดั้งเดิมเปลี่ยนไปกลายเป็นวิถี sharing ได้ ดังเรื่องของพลังคอมพิวเตอร์และความถี่คลื่นวิทยุ

คอมพิวเตอร์ที่ใหญ่ที่สุดในโลกไม่ได้อยู่ที่ IBM หรือ NEC หากปัจจุบันอยู่ที่โครงการ สมัคใจร่วมมือกันที่เรียกว่า Seti@home ที่คอมพิวเตอร์จากทั่วโลก 4 ล้านเครื่อง เอา processing power ที่เหลือใช้มาร่วมกันทำงาน สำหรับแต่ละเครื่องหากใช้โดยไม่ร่วมกับคนอื่นก็ทำงานได้จำกัด แต่เมื่อมาร่วมพลังกันก็ทำประโยชน์ได้อีกมาก (PC chip ของแต่ละเครื่องเป็นสินค้าที่เป็นปรปักษ์ในการบริโภค แต่ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากกว่าหากไม่รวม)

ปัจจุบันก็มีการดาวน์โหลดเพลงและดนตรีซึ่งเป็นสิ่งที่แลกเปลี่ยนใช้ร่วมกันมากมายใน อินเทอร์เน็ตอยู่แล้ว คนเป็นสิบล้านคนใช้วิธีการนี้อยู่ทุกวัน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการร่วมกันใช้ Physical memory ของ PC กันอีกด้วย จนรวมกันแล้ว social sharing เป็นไปถึงครึ่งหนึ่งของจรรยาของอินเทอร์เน็ตทั้งหมดในแต่ละวัน

ในเรื่องความถี่ของคลื่นแต่ดั้งเดิมการให้สัมปทานคลื่นความถี่(ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรปักษ์ในการบริโภค เพราะเมื่อให้ความถี่นี้ไปแล้วคนอื่นไม่สามารถใช้ได้) ไม่ว่าจะเป็คลื่นโทรศัพท์มือถือ สัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ ฯลฯ นั้น ต้องไม่ให้คลื่นซ้ำกัน แต่ในปัจจุบันภายใต้เทคโนโลยีใหม่สามารถใช้คลื่นความถี่ร่วมกันได้ด้วยไม่มีการแทรกซ้อน ดังนั้น คลื่นความถี่จึงมีลักษณะไม่เป็นปรปักษ์ในการบริโภคอีกต่อไป

ถ้าแก้ไขกฎหมาย สร้างซอฟต์แวร์ในส่วนที่เป็นตัวรับคลื่น คลื่นความถี่ใดก็สามารถใช้ร่วมกันได้ แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงอยู่ในขอบเขตของเรื่องข้อมูลสารสนเทศอยู่อย่างเดิม

Benkler จึงสรุปว่าหากไม่ใช่เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศแล้วยากที่จะหาตัวอย่างของ social sharing ที่ยั่งยืนได้ (car-pooling หรือใช้รถร่วมกันอาจเป็น sharing ที่พอยั่งยืนได้) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า social sharing เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะในเรื่องสารสนเทศเท่านั้น